

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه ایزدستان

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه زبان و ادبیات عربی

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته‌ی زبان و ادبیات عربی

عنوان پایان نامه

بررسی تطبیقی سیمای امام مهدی (عج) در شعر معاصر فارسی و عربی (سده اخیر)

استاد راهنما

دکتر کبری خسروی

استاد مشاور

دکتر حسین چراغی وش

نگارش

حدیث بابائی

بهمن ماه

۱۳۹۳

دانشگاه لرستان

باسمه تعالی

تاریخ:

شماره:

پیوست:

همه‌ی امتیازات این پایان نامه به دانشگاه لرستان تعلق دارد در صورت استفاده از تمام یا بخشی از مطالب در مجلات، کنفرانس ها، یا سخنرانی ها، باید نام دانشگاه لرستان (یا استاد یا اساتید راهنمای پایان نامه) و نام دانشجو با ذکر مأخذ و ضمن مجوز کتبی از دفتر تحصیلات تکمیلی دانشگاه ثبت شود. در غیر این صورت مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

تقدیم

به وجود نازنین امام مهدی (عج)

آقای من؛ مهربان تر از پدرم، دلسوز امت پیامبر اکرم (ص)، نگارش این رساله را که بیان ذره‌ای از عظمت و مقام توست را به پیشگاهت تقدیم می‌کنم، به امید آنکه مورد قبول تو واقع شود.

آقای من:

تو را سپاس می‌گویم به سبب آنکه مهر خویش را بر دلم افکندی و مرا به مهمانی خوان نعمتت بردی و جرعه‌ای از عشق و محبتت را به من نوشاندی. تو را سپاس که همیشه هادی و راهنمای زندگی‌ام بوده‌ای، به سبب آنکه همیشه ناخدای کشتی قلبم هستی. تو را سپاس می‌گویم به سبب آنکه من امامی همچون تو دارم.....

و تقدیم

به پیشگاه رهبرم، حضرت آیت الله العظمی سید علی خامنه‌ای (مد ظله العالی) نائب برحق، امام مهدی (عج).

و تقدیم به آنانکه عاشقانه در راه وطن سوختند تا ایران پایدار بماند، تقدیم به شهداء و تمام جانبازان این

سرزمین از جمله پدر مهربانم.

تقدیر و تشکر

سپاس خدای را که سخنوران، در ستودن او بمانند و شمارندگان، شمردن نعمت‌های او ندانند و کوشندگان، حق او را گزارندن نتوانند. و سلام و درود بر محمد و خاندان پاک او، طاهران معصوم، هم آنان که وجودمان وامدار وجودشان است؛ و نفرین پیوسته بر دشمنان ایشان تا روز رستاخیز.

بدون شک جایگاه و منزلت استاد، اجل از آن است که در مقام قدردانی از زحمات بی‌شائبه‌ی او، با زبان قاصر و دست ناتوان، چیزی بنگاریم. اما از آنجایی که تجلیل از معلم، سپاس از انسانی است که هدف و غایت آفرینش را تامین می‌کند و سلامت امت‌هایی را که به دستش سپرده‌اند، تضمین؛ بر حسب وظیفه و از باب «من لم یشکر المنعم من المخلوقین لم یشکر الله عز و جل»:

از پدر و مادر عزیزم که همواره بر کوتاهی و درستی من، قلم عفو کشیده و کریمانه از کنار غفلت‌هایم گذشته‌اند و در تمام عرصه‌های زندگی یار و یاور بی چشم داشت برای من بوده‌اند؛

از خواهر مهربان و برادران دلسوزم که در تمام مراحل نگارش رساله مرا یاری کردند؛

از استاد با کمالات و شایسته؛ سرکار خانم دکتر کبری خسروی که در کمال سعه صدر، با حسن خلق و فروتنی، از هیچ کمکی در این عرصه بر من دریغ ننمودند و زحمت راهنمایی این رساله را بر عهده گرفتند.

از استاد صبور و با تقوا، جناب آقای دکتر حسین چراغی‌وش که زحمت مشاوره این رساله را در پژوهش متقبل شدند که بدون مساعدت ایشان، این پژوهش به نتیجه مطلوب نمی‌رسید؛

از استاد فرزانه و دلسوز، جناب آقای دکتر سید محمود میرزایی الحسینی که زحمت داوری این رساله را متقبل شدند؛

و از استاد فرزانه و عارف، جناب آقای دکتر صادق سیاحی، استاد دانشگاه شهید چمران اهواز که در طول دوران کارشناسی همواره مشوق من در راه اندیشه و افکار اهل بیت (ع) بالأخص شناخت امام مهدی (عج) بودند؛

و از کتابخانه تخصصی امیر المؤمنین مشهد، و تمام کسانی که مرا در این امر مهم یاری دادند، کمال تشکر و

قدردانی رادارم

باشد که این خردترین، بخشی از زحمات آنان را سپاس گوید.

فهرست مطالب

ح	چکیده
ط	مقدمه
۱	فصل اول: کلیات، تعاریف و مفاهیم
۱-۱	۱- بیان مسأله
۲-۱	۲- پرسشهای تحقیق
۳-۱	۳- فرضیه‌های تحقیق
۴-۱	۴- ضرورت پژوهش
۵-۱	۵- پیشینه پژوهش
۶	فصل دوم: بازتاب معرفی امام مهدی (عج) در شعر معاصر عربی و فارسی
۶-۱	۱- وصف میلاد امام مهدی (عج)
۶-۱-۱	۱- زمان تولد
۶-۱-۲	۲- محل تولد امام مهدی (عج)
۶-۲	۲- اصل و نسب
۶-۲-۱	۱- اصل و تبار پدری
۶-۲-۲	۲- مادر امام مهدی (عج)
۶-۲-۳	۳- القاب امام مهدی (عج)
۶-۳	۱- صاحب زمان
۶-۳-۱	۲- قائم
۶-۳-۲	۳- بقیة الله
۶-۳-۳	۴- مُنْتَظَر
۶-۳-۴	۵- حجت الله
۶-۳-۵	۶- اباصالح
۶-۳-۶	۷- مهدی و موعود

۴۸	فصل سوم: بیان ویژگی های امام مهدی (عج) در شعر معاصر
۴۸	۳-۱. ویژگی های اخلاقی
۴۸	۳-۱-۱. شجاعت
۵۱	۳-۱-۲. عظمت و منزلت
۵۷	۳-۱-۳. بخشندگی
۵۸	۳-۲. ویژگی ظاهری
۶۱	۳-۳. منتقم
۶۲	۳-۳-۱. منتقم حضرت زهرا (س)
۶۵	۳-۳-۲. منتقم امام حسین (ع)
۶۶	۳-۴. مصلح
۶۹	۳-۵. وارث انبیاء
۶۹	۳-۵-۱. شباهت به حضرت داوود (ع) و حضرت موسی (ع) و عیسی (ع)
۷۳	۳-۵-۲. شباهت به حضرت نوح (ع)
۷۴	۳-۵-۳. شباهت به پیامبر اکرم (ص) و امام علی (ع)
۷۸	فصل چهارم: بیان مسئله غیبت در شعر معاصر
۷۸	۴-۱. انواع غیبت
۷۸	۴-۱-۱. غیبت صغری
۸۰	۴-۱-۲. غیبت کبری
۸۷	۴-۲. عصر غیبت
۹۱	۴-۳. فلسفه غیبت
۹۳	۴-۴. حضور در مقابل غیبت
۹۴	۴-۴-۱: حضور در جامعه
۱۰۱	۴-۴-۲. حضور در مراسم حج
۱۰۲	۴-۴-۳. حضور در کنار انقلاب های مردمی

۱۰۴ ۴-۴-۴. همدردی و همدلی با مردم
۱۰۶ ۴-۴-۵. جهان بی حضور امام مهدی (عج)
۱۰۹ ۴-۴-۶. خورشید پشت ابر
۱۱۶ فصل پنجم: بررسی انتظار موعود
۱۱۶ ۱-۵. بیان انتظار
۱۲۷ ۲-۵. انواع انتظار
۱۲۷ ۱-۲-۵. انتظار سازنده
۱۲۹ ۲-۲-۵. انتظار مخرب
۱۳۰ ۳-۵. وصف حال منتظران
۱۴۰ ۴-۵. وظیفه منتظران در عصر غیبت
۱۴۰ ۱-۴-۵. صبر و استقامت
۱۴۱ ۲-۴-۵. شناخت و معرفت به امام مهدی (عج)
۱۴۴ ۵-۵. فضیلت انتظار
۱۴۵ ۶-۵. جمعه، نماد انتظار
۱۴۹ فصل ششم: بازتاب ظهور امام مهدی (عج) در شعر معاصر
۱۴۹ ۱-۶. بشارت به ظهور امام مهدی (عج)
۱۶۲ ۲-۶. مکان ظهور
۱۶۶ ۳-۶. وصف لشکریان
۱۶۶ ۱-۳-۶. فضایل ظاهری
۱۶۷ ۲-۳-۶. فضایل اخلاقی
۱۶۹ ۳-۳-۶. تعداد سرداران
۱۷۰ ۴-۳-۶. پرچم لشکر
۱۷۳ ۴-۶. علائم ظهور
۱۷۳ ۱-۴-۶. علائم حتمی

۱۷۳.....	۶-۴-۱-۱ رجعت
۱۷۴.....	۶-۴-۱-۱ رجعت امام حسین (ع) و افراد صالح
۱۷۵.....	۶-۴-۱-۲ نزول (رجعت) حضرت عیسی (ع)
۱۷۸.....	۶-۴-۱-۲ صیحه آسمانی
۱۸۱.....	۶-۴-۱-۳ خروج سفیانی و قتل نفس زکیه
۱۸۴.....	۶-۴-۱-۴ خسف بیداء
۱۸۵.....	۶-۴-۱-۵ خروج یمانی
۱۸۶.....	۶-۴-۲ علائم غیر حتمی
۱۸۷.....	۶-۴-۲-۱ اوضاع کشورهای اسلامی
۱۹۰.....	۶-۴-۲-۲ ضعیف شدن اعتقادات و رواج بی دینی
۱۹۵.....	۶-۴-۲-۳ گسترش ظلم و فساد
۲۰۲.....	۶-۴-۲-۴ حاکمان ناشایست
۲۰۵.....	فصل هفتم: بررسی آرمانشهر مهدوی در شعر شاعران معاصر
۲۰۵.....	۷-۱ آرمانشهر عدل
۲۱۳.....	۷-۲ آرمانشهر مستضعفان
۲۱۶.....	۷-۳ آرمانشهر رفاه
۲۱۷.....	۷-۳-۱ آرمانشهر برکت
۲۱۸.....	۷-۳-۲ آرمانشهر امنیت
۲۲۴.....	۷-۳-۳ آشکار شدن گنجینه‌های زمین
۲۲۵.....	۷-۳-۴ کامل شدن خردها
۲۲۹.....	فصل هشتم: اشعاری در قالب پاسخ به بیان انحرافات پیرامون امام مهدی (عج)
۲۲۹.....	۸-۱ میلاد
۲۳۰.....	۸-۲ غیبت

۲۳۴.....	۸-۳. طول عمر امام مهدی (عج)
۲۳۶.....	۸-۴. مسئله سرداب سامرا
۲۴۱.....	نتیجه
۲۴۳.....	کتابنامه
۲۵۰.....	چکیده انگلیسی

چکیده

اندیشه انتظار و بیان سیمای امام مهدی (عج) در شعر شاعران متعهد به اهل بیت (ع) از دیرباز تا کنون؛ به ویژه در شعر دوره معاصر، به وفور دیده می‌شود. شاعران معاصر زبان فارسی و عربی، باب جدیدی را در زمینه شعر و ادب، به نام ادبیات مهدوی گشودند و از دریچه شعر، امام مهدی (عج) را به عنوان منجی آخرالزمان به تشنگان حقیقت معرفی کردند. در پایان نامه حاضر، به روش توصیفی - تحلیلی و با استناد به شواهدی از اشعار شاعران معاصر، به بررسی تطبیقی سیمای امام مهدی (عج) در شعر معاصر فارسی و عربی پرداخته شده است. مباحثی همچون؛ معرفی امام مهدی (عج)، بیان ویژگی‌های امام مهدی (عج)، غیبت، انتظار، بشارت به ظهور منجی آخرالزمان و توصیف ویژگی‌های مدینه فاضله مهدوی و پاسخ به انحرافات مطرح شده پیرامون امام مهدی (عج) از جمله مضامین مشترک در شعر شاعران مورد بحث است که هر کدام از این موضوعات شامل عناوین و موضوعات فرعی دیگر می‌باشد. شاعران معاصر فارسی زبان، با بیانی ادبی و با استفاده از تعابیر استعاری، کنایه و تشبیه به وصف و مدح سیمای امام مهدی (عج) پرداخته‌اند؛ در حالی که شاعران عرب بیشتر به صورت مستقیم به وصف سیمای امام مهدی (عج) پرداخته‌اند. افزون بر این، شاعران با اقتباس هنری و ادبی از تفاسیر آیات و روایات متواتر، به وصف امام مهدی (عج) پرداخته و به شعر خویش صفت جاودانگی و تأثیر گذاری بر مخاطب بخشیده‌اند.

واژگان کلیدی: امام مهدی (عج)، ادبیات تطبیقی، شعر معاصر فارسی، شعر معاصر عربی.

مقدمه

مسأله مهدویت از دیرباز در شعر و ادبیات متعهد به اهل بیت (ع)، در زبان عربی و فارسی مطرح بوده است. شعر مهدوی نخستین بار قبل از میلاد امام مهدی (عج)، توسط شاعران عرب زبانی همچون کمیت بن زید اسدی، سید حمیری، عبدی کوفی، دعبل خزاعی و... در عصر اموی و عباسی مطرح شده که با مرور زمان و رابطه عرب با ایرانیان، این فرهنگ و باور به شعر فارسی راه یافته است. شاعران فارسی زبان همچون حسن عنصری بلخی، ابو منصور تبریزی، ابوالفرج رونی و... گاه به صورت کنایی و نمادین و گاه به شکل روشن و آشکار، از امام مهدی (عج) به عنوان منجی و موعود یاد کرده‌اند. در عصر اموی و عباسی و حکومت‌های فاسد دیگر، بسیاری از شاعران متعهد به اهل بیت (ع) به دلیل تقیه و ترس از حاکمان وقت، به شکل نمادین به مسأله ظهور امام مهدی (عج) و مشخصه‌های ایشان پرداخته‌اند؛ اما با وجود ظلم و ستم‌های رفته بر شاعران شیعه از سوی حاکمان وقت، ریشه درخت شعر مهدوی خشک نگردیده و این شعر تاکنون به حیات خویش ادامه داده است؛ زیرا شعر مهدوی به عنوان یکی از زمینه‌های مهم و مطرح شعر معاصر، ذهن بسیاری از شاعران متعهد به اهل بیت (ع) را به خویش مشغول داشته است. شعر مهدوی در دوره معاصر در زبان‌های مختلف فارسی، عربی، ترکی و... نقش فعالتری نسبت به دوره‌های قبل به خود گرفته است که یکی از دلایل مهم و واضح آن، بیداری اسلامی در قرن معاصر در بسیاری از کشورهای اسلامی است. در این میان شاعران عرب و فارس، گوی سبقت را از دیگران ربوده‌اند. این شاعران به وسیله شعر و ادب به دفاع از عقاید حق اهل بیت (ع) به ویژه امام مهدی (عج) در عصر غیبت پرداخته‌اند. از جمله محدودیت‌های این پایان نامه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. در این پژوهش به دلیل کثرت شاعران معاصر تنها به بررسی برخی از شاعران پرداخته که اسامی آنها در انتهای مقدمه ذکر کرده‌ایم.

۲. دیوان برخی از شاعران معاصر عرب هنوز به صورت دیوان مستقل چاپ نشده، لذا برای یافتن اشعار آنها به مجلات مختلف و پایگاه اینترنتی و کتاب‌های دیگر مراجعه شده است.

۳. با وجود جستجوی فراوان زندگی نامه برخی از شاعران یافت نشده؛ زیرا فقط در برخی از سایت‌ها به نام و شعر آنها اشاره شده است.

پایان نامه حاضر در هشت فصل تنظیم شده است که این فصول عبارتند از:

در فصل اول: کلیات پژوهش، در این فصل ابتدا کلیات تحقیق را بیان کرده‌ایم.

در فصل دوم: معرفی امام مهدی (عج)، به بررسی موضوعات مختلفی همچون؛ ولادت، زمان ولادت، مکان ولادت، معرفی اصل و نسب حضرت (ع) تحت عناوین فرعی تر مثل اصل و نسب پدری و معرفی مادر و بررسی القاب امام مهدی (عج) پرداخته شده است.

در فصل سوم: ویژگی‌های امام مهدی (عج)، به مطرح کردن موضوعات مختلفی همچون ویژگی اخلاقی؛ شجاعت، عظمت و منزلت و ویژگی ظاهری که شامل زیبایی چهره امام مهدی (عج) می‌شود و منتقم، مصلح و وارث انبیا، الهی بودن حضرت (عج) پرداخته شده است.

در فصل چهارم: مسئله غیبت، به بیان اشعاری در قالب موضوعات مختلفی همچون؛ معرفی غیبت، انواع غیبت، غیبت صغری، غیبت کبری است که غیبت کبری تحت عناوین فرعی همچون، عصر غیبت، فلسفه غیبت کبری (حکمت و امتحان الهی) و حضور امام مهدی (عج) مورد بررسی قرار گرفته که بخش حضور نیز خود تحت دارای عناوین فرعی تری همچون؛ حضور در جامعه، حضور در مراسم حج، حضور در کنار انقلاب‌های مردمی، همدردی و همدلی با مردم، جهان بی حضور امام مهدی (عج) و خورشید پشت ابر با استفاده از تفاسیر قرآن و روایات متواتر پرداخته شده است.

در فصل پنجم: فصل انتظار موعود، به بررسی موضوعات مختلفی همچون؛ بررسی موضوع انتظار، شرح حال منتظران، وظیفه منتظران در عصر غیبت که شامل عناوینی فرعی همچون؛ (صبر و استقامت، شناخت و معرفت امام مهدی (عج)، فضیلت انتظار و جمعه نماد انتظار پرداخته شده است.

در فصل ششم: ظهور امام مهدی (عج)، به بررسی موضوعات مختلفی همچون؛ بشارت به ظهور، مکان ظهور، وصف لشکریان (فضایل ظاهری همچون؛ نظم و پرچم لشکر و اخلاقی مانند شجاعت) و علائم ظهور با استناد بر روایات متواتر پرداخته شده که علائم ظهور به دو بخش علائم حتمی همچون، شنیدن صیحه آسمانی، رجعت (رجعت امام حسین (ع) و رجعت حضرت عیسی (ع)، خسف پیدا، خروج یمانی، خروج سفیانی و قتل نفس زکیه و علائم غیر حتمی مانند؛ اوضاع کشورهای اسلامی، ضعف ادیان و رواج بی‌ایمانی، کشتار مردم بی‌دفاع، گسترش ظلم و فساد و وجود حاکمان نالایق تقسیم شده است که هر موضوع با ترجمه و شرح آن آورده شده است.

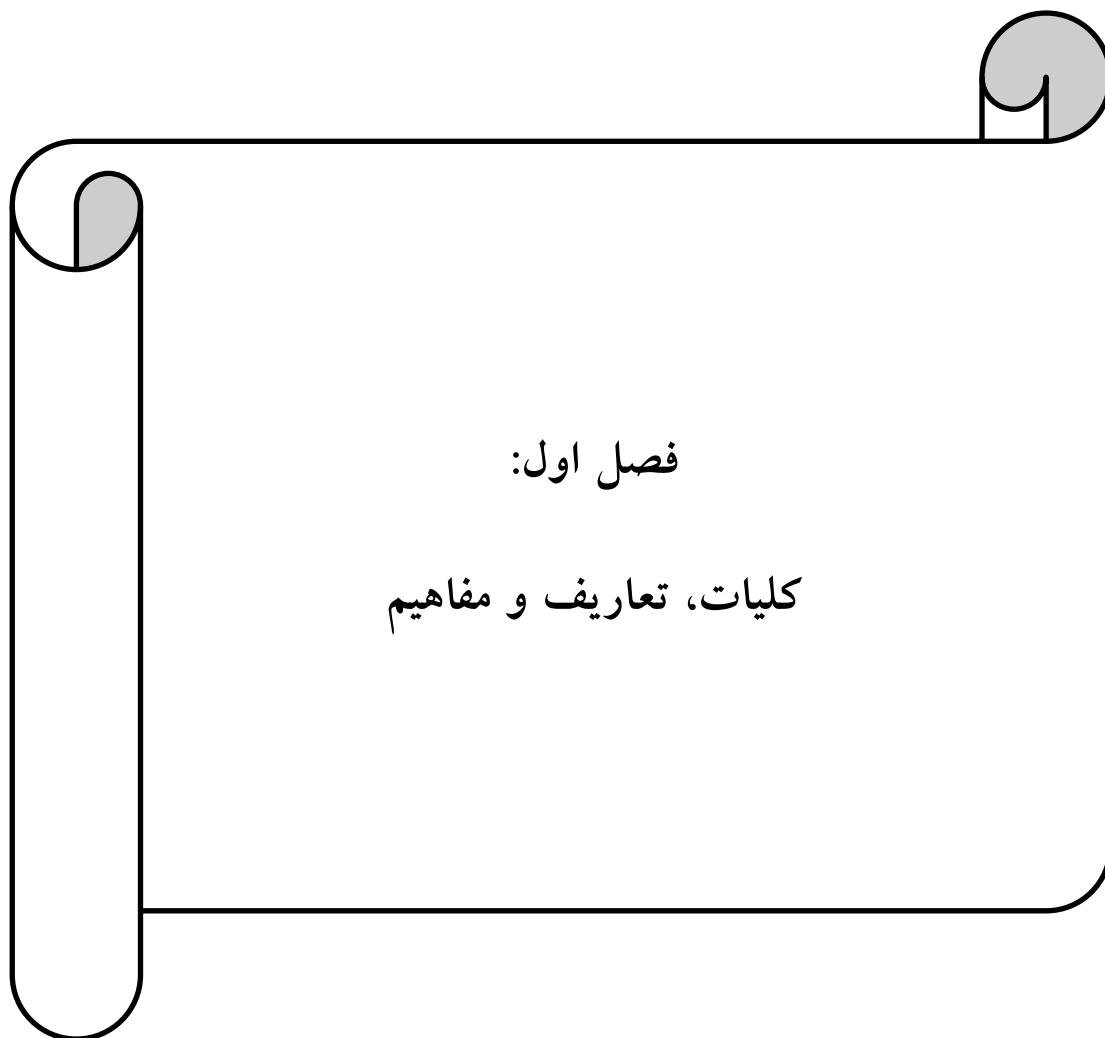
در فصل هفتم: آرمانشهر مهدوی، این فصل نیز شامل عناوین مختلفی همچون آرمانشهر عدالت، آرمانشهر مستضعفان و آرمانشهر رفاه است که آرمانشهر رفاه دارای موضوعات فرعی تری همچون، آرمانشهر برکت، امنیت می باشد.

در فصل هشتم: پاسخ به انحرافات، به بررسی مسئله های منحرفه ی مطرح شده در قصیده بغدادیه و پاسخ شاعران به مسائل منحرفه پیرامون وجود امام مهدی (عج) پرداخته شده است که این فصل شامل موضوعات همچون مسئله میلاد امام (عج)، غیبت، طول عمر امام (عج) و مسئله سرداب سامرا می باشد. روش کار و مقایسه اشعار شاعران معاصر عربی و فارسی در این پایان نامه، تنها بر معیار عقاید مشترک و هم مضمون پیرامون امام مهدی (عج) صورت گرفته است؛ زیرا با در نظر گرفتن گستردگی دامنه اشعار معاصر و کثرت شاعران مد نظر تنها روش مقایسه این اشعار با هم بر مبنای مقایسه عقاید مشابه امکان پذیر بوده است. در این پایان نامه به بررسی اشعار شاعران زیر پرداخته شده است:

شاعران فارسی	شاعران عرب
حضرت آیت الله العظمی خامنه ای (مد ظله العالی)	حسین آل جامع
زکریا اخلاقی	سلمان هادی آل طعمه
قیصر امین پور	فرج بن حسن آل عمران
حسین اسرافیلی	شیخ محسن ابوالحب
رضا اسماعیلی	سید مهدی الأعرجی
حضرت امام خمینی (ره)	حسین الأکراف
عباس براتی پور	سید محسن الامین
نادر بختیاری	حسین ابراهیم زهرا
محمد علی بهجت تبریزی (متخلص به شهریار)	عمر الإغراف
خوشدل تهرانی	شیخ محمد حسین الإصفهانی
سید حسن حسینی	حسین بن تقی بحر العلوم (ره)
محمد رضا حکیمی	سید محمد جواد البلاغی
مرتضی حیدری آل کثیر	سید محمد جمال الهاشمی

محمد سعید الجشی	کریم رجب زاده
شیخ عبدالغنی الحر	حمید سبزواری
نزار الحر	محمود شاهرخی (متخلص به جذبه)
جواد الحسینی	محمد علی صاعد اصفهانی
عبدالهادی الحکیم	محسن صافی گلپایگانی
سید جعفر الحلّی	طاهره صفارزاده
سید حیدر الحلّی	علیرضا قزوه
شیخ محمد جواد خراسانی	محمد جواد قائمی
سید سعید الرصافی	کاظم کاظمی
کاظم الزاملی	عباس کی منش (متخلص به مشفق کاشانی)
شیخ عبدالکریم الزرع	محمد جواد مجاهدی
هاشم السهلانی	محمد جواد محبت
یحیی الشامی	نصراله مردانی
محمد علی شمس الدین	محمد مستقیمی (متخلص به راهی)
سید حسن الشیرازی	علی معلم
محمد حسین الصغیر	محمد جواد محبت
محمد صالح الظالمی	سهیل محمودی
شفیق العبادی	محمد منتظر
مهندس عبدالرزاق عبد الواحد	حسین مهدوی (متخلص به م. مؤید)
معروف عبدالمجید	مرتضی نور بخش
عبدالله القرمزی	محمد مؤدب
جابر الکاظمی	سید رضا موسوی گرمارودی
عبدالله بن معتوق	سید جمشید میر سلیمی
شیخ محسن المعلم	سلیمان هراتی

ﺷﯩﺦ ﻣﻬﺪﻯ ﺍﻟﻤﺼﻠﻰ
ﺳﻌﯩﺪ ﻣﻘﺮﻡ ﺍﻟﻤﻮﺳﻮﻯ
ﺳﯩﺪ ﺭﺿﺎ ﻣﻮﺳﻮﻯ ﻫﻨﺪﻯ
ﺳﯩﺪ ﺣﺴﻦ ﻣﯩﺮ ﺟﻬﺎﻧﻰ
ﺣﺴﻦ ﻣﻤﺪ ﻧﻮﺭﺍﻟﺪﯨﻦ
ﻣﻼ ﻋﻠﻰ ﺍﻟﻨﺎﺼﺮ
ﻋﺒﺪﺍﻟﺤﺴﯩﻦ ﺍﻟﺤﻴﺎﻭﻯ
ﺳﯩﺪ ﻣﺮﺗﻀﻰ ﺍﻟﻮﻫﺎﺏ

فصل اول:

کلیات، تعاریف و مفاهیم

۱-۱. بیان مسأله

مسأله «منجی» از موضوعات کهن و دیرینه شعر فارسی و عربی است و در شعر بسیاری از شاعران کهن هر دو زبان، از جمله؛ سعدی، مولوی، حافظ و... سید حمیری، دعبل خزاعی و... به آن اشاره شده است. البته پیرامون طرح این موضوع، میان ادبیات کهن و شعر امروز، تفاوتی است؛ در شعر قدیم به این موضوع غالباً اشاره وار و اجمالی مطرح شده است اما طرح گسترده‌ی مهدویت در شعر فارسی به آغاز پیروزی انقلاب اسلامی و شعر عربی به آغاز انقلاب‌های مردمی در کشورهای عربی به ویژه عراق، لبنان و بحرین برمی‌گردد. روزگاری که موضوع ادبیات مهدوی، مجال بیشتری برای مطرح شدن داشته است و به طوری که می‌توانیم بگوییم: این نوع شعر تحت باب مستقلی با عنوان ادبیات مهدوی به وجود خواهد آمد؛ زیرا شاعران معاصر در سده اخیر در اثر تجربیات دنیای پیرامون خویش به وجود امام مهدی (عج) پناه برده‌اند و در پی خلق عظیم‌ترین آثار خویش به وصف امام مهدی (عج) پرداخته‌اند.

ظهور مصلح جهانی در آخرالزمان، یکی از مسائل اساسی است که از روزگاران کهن تا کنون، مورد توجه جوامع بشری بوده است. آرزوی فرج، اندیشه‌ای است که تقریباً همه ملل را به خود مشغول ساخته است. سیمای امام مهدی (عج) در طول تاریخ اسلام توسط قرآن کریم و پیامبر اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع) ترسیم شده است و در این زمینه احادیث متواتر بسیاری وارد شده است. بسیاری از شاعران متعهد به اهل بیت (ع) در طول تاریخ اسلام وجود داشته‌اند که به ابراز علاقه و دل بستگی شدید خود به ساحت مقدس امام مهدی (عج) و برای دفاع از عقاید حقّی خود اشعار مختلفی را با استشهاد بر آیات و روایات متواتر سروده‌اند. در این میان شعرایی که به زبانهای عربی و فارسی شعر سروده‌اند، کم نیستند. در این پایان نامه به دلیل کثرت شاعران معاصر عربی و فارسی به بررسی موردی برخی از شاعران می‌پردازیم.

۱-۲. پرسش‌های تحقیق

۱. وجوه اشتراک تمامی شاعران توصیفگر امام مهدی (عج) در چه زمینه‌هایی است؟
۲. شاعران معاصر مورد بحث بیشتر چه شیوه‌هایی را برای به تصویر کشیدن سیمای امام مهدی (عج) به کار

بسته‌اند؟

۱-۳. فرضیه‌های تحقیق

۱. مضامین مشترک در شعر شاعران مورد بحث، مربوط به مباحثی همچون؛ معرفی امام مهدی (عج)، بیان ویژگی‌های اخلاقی و ظاهری، غیبت، انتظار، بشارت به ظهور منجی آخر الزمان و توصیف ویژگی‌های مدینه فاضله مهدوی و پاسخ به انحرافات مطرح شده پیرامون امام مهدی (عج) از جمله مضامین مشترک در شعر شاعران مورد بحث است که هر کدام از این موضوعات شامل عناوین و موضوعات فرعی دیگر می‌باشد.

۲. شاعران معاصر فارس، با بیانی ادبی و با استفاده از تعبیر استعاری، کنایه و تشبیه، به وصف و مدح سیمای امام مهدی (عج) پرداخته‌اند؛ در حالی که شاعران عرب بیشتر به شکل مستقیم به وصف سیمای امام مهدی (عج) پرداخته‌اند. علاوه بر این، شاعران با اقتباس هنری و ادبی از تفاسیر آیات و روایات متواتر، به وصف امام مهدی (عج) در اشعار خویش پرداخته و به اشعار خویش صفت جاودانگی بر مخاطب بخشیده‌اند.

۱-۴. ضرورت پژوهش

یکی از اصلی‌ترین دلایل ضرورت این پژوهش، بررسی تطبیقی عقاید مشترک شاعران عرب و فارس در مورد امام مهدی (عج) و معرفی ایشان از دریچه شعر و ادب به مخاطبان است؛ زیرا شعر یکی از بهترین وسیله‌های تأثیرگذار بر افکار دیگران است و شاعران معاصر، در عصری که عصر انکار عقاید دینی مسلمانان است؛ کوشیده‌اند تا با این ابزار (شعر) به دفاع از عقاید تشیع به ویژه به بیان سیمای امام مهدی (عج) پردازند. یکی دیگر از اهداف این پژوهش معرفی برخی از شاعران متعهد به اهل بیت (ع) می‌باشد که در عصر معاصر گمنام و ناآشنا هستند.

۱-۵. پیشینه پژوهش

در خصوص بررسی سیمای امام مهدی (عج) در شعر، آثار مختلفی به صورت کتاب و مقاله در زبان‌های عربی و فارسی انجام شده است که از جمله آن‌ها می‌توان به کتاب سیمای امام مهدی موعود در آینه شعر فارسی (مجاهدی، ۱۳۸۴)، سیمای امام مهدی (عج) در شعر عربی (محمود عبداللّهی، ۱۳۸۴) و مقاله «امام زمان (عج)، نوستالوژی آینده‌گرا در شعر سلمان هراتی» (احمد غنی‌پور ملک‌شاه و همکاران، ۱۳۸۴)، مقاله «الامام المهدی فی الشعر العربی» (عباس اسماعیل العزازی، ۱۴۲۸ ق)، «الشخصیة الإمام المهدی (عجل الله فرجه) فی الشعر العربی المعاصر» (حسن جعفر نور الدین، ۱۴۲۹ ق) و «الانتظار الامام المهدی فی الشعر العربی» (غفران الموسوی، ۲۰۱۲) اشاره داشت. در دو اثر نخست، تنها در بخشی از این آثار به مسأله شعر معاصر مهدوی پرداخته شده است و کارهای مورد نظر بیشتر جنبه جمع‌آوری داشته و کمتر به تحلیل و توصیف توجه شده است و مقاله صرفاً به شعر هراتی اختصاص دارد و بررسی تطبیقی صورت نگرفته است و در سه مقاله اخیر که

به زبان عربی هستند تنها به جمع آوری اشعار شاعران عرب زبان مختلف پرداخته شده و هیچ تحلیلی صورت نگرفته است.

بر اساس اطلاعات نگارنده تحقیق مستقلی در زمینه «بررسی تطبیقی سیمای امام مهدی در شعر معاصر عربی و فارسی» به خصوص شاعران مورد نظر در این مقاله صورت نگرفته است. در این نوشته، به بیان عقاید مشترك شاعران مورد نظر با نمونه‌ها و نگاهی متفاوت تر از کار دیگر نویسندگان، درباره بررسی تطبیقی سیمای امام مهدی (عج) در شعر معاصر فارسی و عربی می‌پردازیم.